

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДИКИЙ АНАТОЛІЙ ПЕТРОВИЧ

УДК 657.221:65.012.8

**ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2009

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі бухгалтерського обліку і контролю в Житомирському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Євдокимов Віктор Валерійович,
Житомирський державний технологічний університет,
докторант кафедри бухгалтерського обліку і контролю

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Крупка Ярослав Дмитрович,
Тернопільський національний економічний університет,
декан факультету обліку і аудиту

кандидат економічних наук, доцент
Осмятченко Володимир Олександрович,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”,
докторант кафедри обліку в кредитних і бюджетних
установах та економічного аналізу

Захист відбудеться “20” січня 2010 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 233.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “08” грудня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Олійник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На формування економічної безпеки підприємства впливають зміни, які відбуваються як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі його функціонування. Ці зміни характеризуються нестабільністю та потребують швидкої адаптації підприємств до сучасних умов господарювання з урахуванням чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища. Вирішення проблемних питань із забезпечення захисту облікових даних підприємства є важливою передумовою, спрямованою на забезпечення економічної безпеки підприємства як на даному етапі розвитку, так і в майбутньому.

За даними Головного контрольно-ревізійного управління України протягом 2008 р. виявлено порушення, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму понад 3,7 млрд. грн. Загалом протягом I півріччя 2009 р. майже у всіх з перевірених підприємств, установ і організацій усіх форм власності виявлено незаконні та не за цільовим призначенням проведені витрати, недостачі коштів та матеріальних цінностей, а також недоотримання фінансових ресурсів на загальну суму понад 1,6 млрд. грн. З них на 7,2 тис. об'єктів контролю встановлено незаконне і нецільове витрачання коштів і матеріальних цінностей, їх недостачі на загальну суму понад 1 млрд. грн. (або 61,9 % від загальної суми виявлених порушень, що призвели до втрат). Відповідно, особливого значення набуває проблема організації бухгалтерського обліку у формуванні системи економічної безпеки підприємства щодо забезпечення управління обліковою інформацією для прийняття управлінських рішень та належного рівня захисту майна підприємства від прояву негативних чинників з боку різних користувачів.

Дослідженням питань організації бухгалтерського обліку займалися такі вчені як: Ф.Ф. Бутинець, О.М. Галаган, Я.М. Гальперін, В.Б. Івашкевич, Ю.Я. Литвин, П.П. Німчинов, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, В.В. Сопко та ін. Однак вченими не приділено належної уваги розгляду проблемних питань щодо організації бухгалтерського обліку як інструменту забезпечення економічної безпеки підприємств.

Значний внесок у розробку концепції економічної безпеки зробили такі дослідники, як Л.І. Абалкін, В.І. Аверченков, В.А. Богомолів, Е.А. Олейніков, Г.А. Пастернак-Таранушенко, І.П. Плетникова, В.П. Пономарьов, В.К. Сенчагов, А.І. Соловійов, В.Л. Тамбовцев. У сфері бухгалтерському обліку питання захисту облікової інформації знайшли своє відображення в наукових працях В.П. Бондаря, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валусєва, В.В. Євдокимова, М.Д. Корінька, М.Ф. Кропивка, Я.Д. Крупки, С.З. Мошенського, О.В. Олійник, В.О. Осмятченка, О.І. Паламарчука, М.С. Пушкара, М.Г. Чумаченка. Серед зарубіжних дослідників питання захисту бухгалтерської інформації розглядалися в працях В.Б. Івашкевича, В.Ф. Палія, Я.В. Соколова. Питання щодо захисту бухгалтерської інформації в комп'ютерному середовищі розглядалися польськими вченими З. Ідзікевич (Z. Idzikiewicz), А. Соколовські (A. Sokolowski).

Наявність невирішених проблемних питань, пов'язаних з організацією бухгалтерського обліку для забезпечення економічної безпеки підприємства у сучасних умовах господарювання, зумовили необхідність розробки наукового обґрунтованих рекомендацій з удосконалення вітчизняної теорії та практики організації облікової системи щодо забезпечення захисту бухгалтерської інформації, яка входить до складу комерційної таємниці. Розробка науково обґрунтованих рекомендацій з вирішення даних питань, враховуючи напрацювання вітчизняних і зарубіжних вчених, визначають актуальність та основні напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського державного технологічного університету і є складовою державної програми досліджень на тему № 317 “Професійна діяльність бухгалтера: організація, регулювання, ризики” (номер державної реєстрації 0107U001321). У межах наукової програми автором виконано дослідження проблем, пов'язаних із досягненням належного рівня економічної безпеки підприємства в частині організації бухгалтерського обліку на підприємствах.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення системи організації бухгалтерського обліку як інструменту забезпечення економічної безпеки підприємств.

Для досягнення мети в роботі поставлено такі завдання:

- здійснити наукову ідентифікацію змісту та структури концепції економічної безпеки;
- провести аналіз існуючих і нових підходів до визначення категорійно-понятійного апарату системного дослідження питань економічної безпеки;
- здійснити класифікацію зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємств у системі бухгалтерського обліку;
- обґрунтувати значення облікової інформації як об'єкту комерційної таємниці підприємства з метою її збереження;
- ідентифікувати принципи організації бухгалтерського обліку з метою збереження майна підприємств;
- сформулювати комплексну систему заходів з організації бухгалтерського обліку з метою забезпечення економічної безпеки підприємств;
- розробити модель організації бухгалтерського обліку в умовах застосування комп'ютерних технологій з метою захисту бухгалтерської інформації підприємства;
- визначити основні положення політики економічної безпеки підприємств в частині захисту бухгалтерської інформації від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Об'єктом дослідження є організація бухгалтерського обліку на великих та середніх підприємствах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади організації бухгалтерського обліку як інструменту забезпечення економічної безпеки підприємств.

Методи дослідження. У ході дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для розкриття змісту та структури концепції економічної безпеки, як наукової категорії та аналізу стану економічної безпеки суб'єктів господарювання використовувались емпіричні методи зіставлення та порівняння. Дослідження теоретичних засад забезпечення економічної безпеки підприємств здійснювалося з використанням методів індукції та дедукції, за допомогою яких уточнено поняття економічної безпеки щодо бухгалтерського обліку. За допомогою наукової абстракції обґрунтовано необхідність розробки комплексної системи заходів організації бухгалтерського обліку з метою дотримання економічної безпеки підприємств. Історичний метод використовувався для дослідження існуючих концепцій класифікації загроз економічній безпеці підприємств, що дозволило виділити зовнішні та внутрішні загрози в системі бухгалтерського обліку. При розробці моделі організації бухгалтерського обліку та схеми електронного документообороту застосовувався метод формалізації (графічне відображення описуваних процесів та явищ).

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем організації бухгалтерського обліку, економічної безпеки, а також публікації в періодичних виданнях, матеріали конференцій та семінарів з проблем організації бухгалтерського обліку та комп'ютеризації облікового процесу, статистичні дані та нормативні документи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні науково обґрунтованих теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо організації бухгалтерського обліку як інструменту забезпечення економічної безпеки підприємств з метою захисту бухгалтерської інформації та майна підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що сприятиме реалізації принципу безперервності діяльності.

У процесі дослідження отримано такі результати, яким характерна наукова новизна:

вперше одержано:

– комплексну систему заходів з організації бухгалтерського обліку та з метою забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання (зокрема, розроблені заходи щодо організації економічної політики підприємства, роботи бухгалтерської служби, організації та техніки ведення бухгалтерського обліку та організації внутрішнього контролю), що підвищує відповідальність персоналу підприємства і посилює облікову функцію зі збереження та ефективного використання майна власника;

– модель організації бухгалтерського обліку в умовах застосування комп'ютерних технологій, схему електронного документообороту з використанням електронного цифрового підпису і послідовність дій при їх впровадженні та використанні, що дозволило забезпечити захист бухгалтерської інформації від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;

удосконалено:

– методичне забезпечення напрямів формування економічної безпеки на мікро-, мезо- та макрорівнях в частині виділення суб'єктів, складових та

інформаційного забезпечення на підставі проведеного дослідження, що впливають на забезпечення економічної безпеки підприємств;

- категорійно-понятійний апарат системного дослідження питань економічної безпеки підприємств з позиції інтеграції з бухгалтерським обліком, запропоновано авторське визначення “економічної безпеки підприємства”, що враховує дотримання принципу безперервності діяльності при забезпеченні економічної безпеки підприємства;

- процедуру захисту інформації через встановлення переліку бухгалтерської інформації, яка може становити комерційну таємницю, а також змістовне наповнення організаційно-розпорядчих внутрішніх документів (посадові інструкції бухгалтерів, трудова угода, наказ про захист інформації, що становить комерційну таємницю), що дозволить забезпечити сталий розвиток підприємств в конкурентному середовищі;

дістало подальший розвиток:

- ідентифікація зовнішніх загроз (негативний вплив конкурентів, партнерів та інвесторів, несанкціонований доступ конкурентів до конфіденційної інформації, промислово-економічне шпигунство) та внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства (неналежна кваліфікація бухгалтерського персоналу, протиправні дії працівників бухгалтерської служби, неефективна політика підприємства з організації бухгалтерського апарату, порушення режиму збереження бухгалтерської інформації) в системі бухгалтерського обліку;

- принципи організації бухгалтерського обліку як передумови збереження майна власника в частині використання розроблених принципів: безпеки та контролю бухгалтерських даних, комплексності, ешелонування;

- положення політики економічної безпеки підприємства з метою захисту облікової інформації в частині системи заходів внутрішнього контролю за дотриманням економічної безпеки підприємств в умовах застосування комп'ютерних технологій.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертації дозволяють впровадити на підприємствах комплексну систему заходів організації бухгалтерського обліку, модель організації бухгалтерського обліку в умовах використання комп'ютерних технологій, розроблену політику економічної безпеки, що забезпечить збереження майна підприємства; підвищення прав та відповідальності виконавців за допомогою пропозицій щодо удосконалення посадових інструкцій бухгалтерів в частині економічної безпеки підприємств внаслідок нерозголошення інформації, яка становить комерційну таємницю підприємств.

Запропоновані автором методичні підходи до розробки та удосконалення організації бухгалтерського обліку з метою збереження бухгалтерської інформації, що входить до складу комерційної таємниці впроваджені у практичну діяльність підприємств:

- модель організації бухгалтерського обліку в умовах використання сучасних комп'ютерних технологій з метою забезпечення економічної безпеки підприємства, яка сприяє ефективній організації захисту бухгалтерських даних, що становлять комерційну таємницю (Дочірнє підприємство “Молочний завод” Товариства з

обмеженою відповідальністю “Молочна фабрика “Рейнфорд” (довідка № 28-43 від 10.09.2008 р.);

– модель організації бухгалтерського обліку та побудови облікового апарату з метою визначення бухгалтерської інформації, що становить комерційну таємницю підприємства щодо забезпечення економічної безпеки підприємства (ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича” (довідка № 1488 від 17.10.2008 р.);

– політику економічної безпеки в частині захисту бухгалтерської інформації від прояву впливу внутрішніх та зовнішніх загроз в умовах застосування сучасних комп’ютерних технологій (ВАТ “Житомирський маслозавод” (довідка № 2887 від 25.12.2008 р.)).

Результати дослідження знайшли застосування у навчальному процесі Житомирського державного технологічного університету при викладанні курсів “Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті”, “Інформаційні системи та технології обліку”, “Організація бухгалтерського обліку” (довідка № 44-45/699 від 12.05.2008 р.), Житомирського Національного агроекологічного університету (довідка № 341 від 02.02.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Всі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи аспіранта, що полягає у дослідженні питань, пов’язаних із удосконаленням організації бухгалтерського обліку для забезпечення економічної безпеки підприємств.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських і міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: “Wykształcenie i nauka bez granic – ’2005” (Przemyśl-Praha, 2005 r.); “Зимові читання, присвячені проф. В.І. Малишеву та П.П. Німчинову” (м. Житомир, 2006 р.); “Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти” (м. Полтава, 2006 р.); “Концепции развития бухгалтерской профессии: теория и практика” (м. Житомир, 2006 р.); “Зимові читання, присвячені проф. В.І. Малишеву та П.П. Німчинову” (м. Житомир, 2007 р.); “Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, контролю та аналізу: теоретико-практичне значення та напрями подальшого розвитку” (м. Житомир, 2007 р.); “Інформаційні технології в освіті (Використання програмних продуктів 1С)” (м. Київ, 2007 р.); “Зимові читання, присвячені проф. В.І. Малишеву та П.П. Німчинову” (м. Житомир, 2008 р.); “Динамика изследования” (м. Софія, 2008 р.); “Наукові бухгалтерські школи світу: еволюція, сучасний стан, перспективи розвитку” (м. Житомир, 2008 р.); “Актуальні проблеми побудови сучасної обліково-аналітичної системи підприємства” (м. Полтава, 2008 р.); “Інформаційні технології в освіті (Використання програмних продуктів фірми “1С” в інноваційній діяльності закладів освіти)” (м. Київ, 2008 р.).

Публікації. За результатами дисертації у фахових виданнях опубліковано 9 наукових статей загальним обсягом 5,02 друк. арк. (автору належить 3,74 друк арк.), 10 тез доповідей загальним обсягом 1,38 друк. арк. (автору належить 1,32 друк. арк.). З інших публікацій (підручників і посібників), виданих у

співавторстві, в дисертації використовувалися положення, які є результатом особистого дослідження здобувача (1,68 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 172 сторінках друкованого тексту. Робота містить 3 таблиці, розміщених на 3 сторінках, 38 рисунків, що розміщені на 21 сторінці. Робота містить 23 додатки, викладених на 83 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел включає 222 найменувань – на 21 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих наукових результатів.

Перший розділ **“Теоретичні засади економічної безпеки підприємств: обліковий вимір”** присвячено розв'язанню невирішених питань, пов'язаних з недостатнім рівнем теоретичних розробок забезпечення економічної безпеки підприємств щодо: визначення методичних засад змісту та структури концепції економічної безпеки підприємств в частині бухгалтерського обліку; уточнення існуючих та нових підходів до визначення категоріально-понятійного апарату системного дослідження питань економічної безпеки; впливу зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємств у сфері бухгалтерського обліку.

Економічна безпека є однією із основних складових безпеки держави та набуває все більшого значення в умовах економічної невизначеності зовнішнього середовища суб'єкта господарювання. Ця тенденція, передусім, пов'язана з тим, що учасники ринкових відносин прагнуть захистити себе від розголошення комерційної таємниці. Одним із основних завдань економічної безпеки є забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час, а також високий потенціал розвитку в майбутньому.

Необхідність в захисті бухгалтерської інформації від небажаних зовнішніх впливів та значних внутрішніх змін є базовою потребою підприємств. Розроблено концепцію саме економічної безпеки облікових даних, як такої, оскільки вона посідає одне із головних місць в понятті економічної безпеки підприємств.

На підставі проведеного аналізу підходів дослідників щодо трактування сутності поняття економічної безпеки підприємства запропоновано під економічною безпекою підприємств розуміти стан збереження майна та інформації підприємства відповідно до обраної стратегії та принципу безперервності діяльності.

При забезпеченні економічної безпеки підприємства через організацію бухгалтерського обліку основними її цілями є: своєчасне виявлення зовнішніх та внутрішніх загроз; збереження та ефективне використання ресурсів підприємства (фінансових, матеріальних, інформаційних, кадрових); прогресивний, незалежний розвиток підприємства.

Системний підхід передбачає тісний взаємозв'язок всіх елементів системи та гарантує комплексний ефект при впровадженні економічної безпеки на підприємствах. Зростає необхідність у формуванні фундаментальної теорії

економічної безпеки на рівні суб'єктів господарювання. Процес забезпечення економічної безпеки підприємств передбачає зниження ризику втрати достовірності, ефективності та законності використання трудових, фінансових, виробничих та підприємницьких ресурсів.

Складнощі в застосуванні системного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства полягають у необхідності здійснювати економічну оцінку альтернативних варіантів проектування і реалізувати певну систему заходів. Така система заходів повинна забезпечувати раціональне вирішення комплексу завдань економічної безпеки підприємства в умовах невизначеності вияву зовнішніх і внутрішніх загроз – як щодо прогнозування загроз, так і можливості їх усунення.

Виявлено внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці підприємства в системі бухгалтерського обліку (рис. 1).

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці підприємства в системі бухгалтерського обліку

Зовнішні загрози виникають за межами підприємства, не пов'язані з його виробничою діяльністю та можуть завдати значних збитків. Внутрішні загрози пов'язані з його персоналом. Ці загрози зумовлені процесами, які виникають у ході господарської діяльності та можуть впливати на фінансовий результат підприємства. Найсуттєвішими з них є: протиправні дії співробітників бухгалтерської служби, порушення режиму збереження бухгалтерської інформації, що становить комерційну таємницю, відсутність належної кваліфікації

бухгалтерського персоналу, неналежний рівень технічного забезпечення, суттєві прорахунки як в тактичному, так і в стратегічному управлінні. Виявлення наведених вище загроз є передумовою, яка допоможе власникам підприємств забезпечити захист бухгалтерської інформації у складі комерційної таємниці та попередити її розголошення, щоб зменшити негативні наслідки для підприємства.

Другий розділ **“Організація бухгалтерського обліку у забезпеченні економічної безпеки підприємств”** присвячено вирішенню питань щодо: обґрунтування значення облікової інформації при забезпеченні комерційної таємниці підприємств; удосконалення принципів організації бухгалтерського обліку; розробки комплексної системи заходів організації бухгалтерського обліку та формування бухгалтерської служби підприємств з метою збереження майна власників.

За результатами аналізу діяльності підприємств молочної промисловості Житомирської області за період з 2003 по 2007 рр., виявлено тенденцію зменшення кількості підприємств галузі (рис. 2).

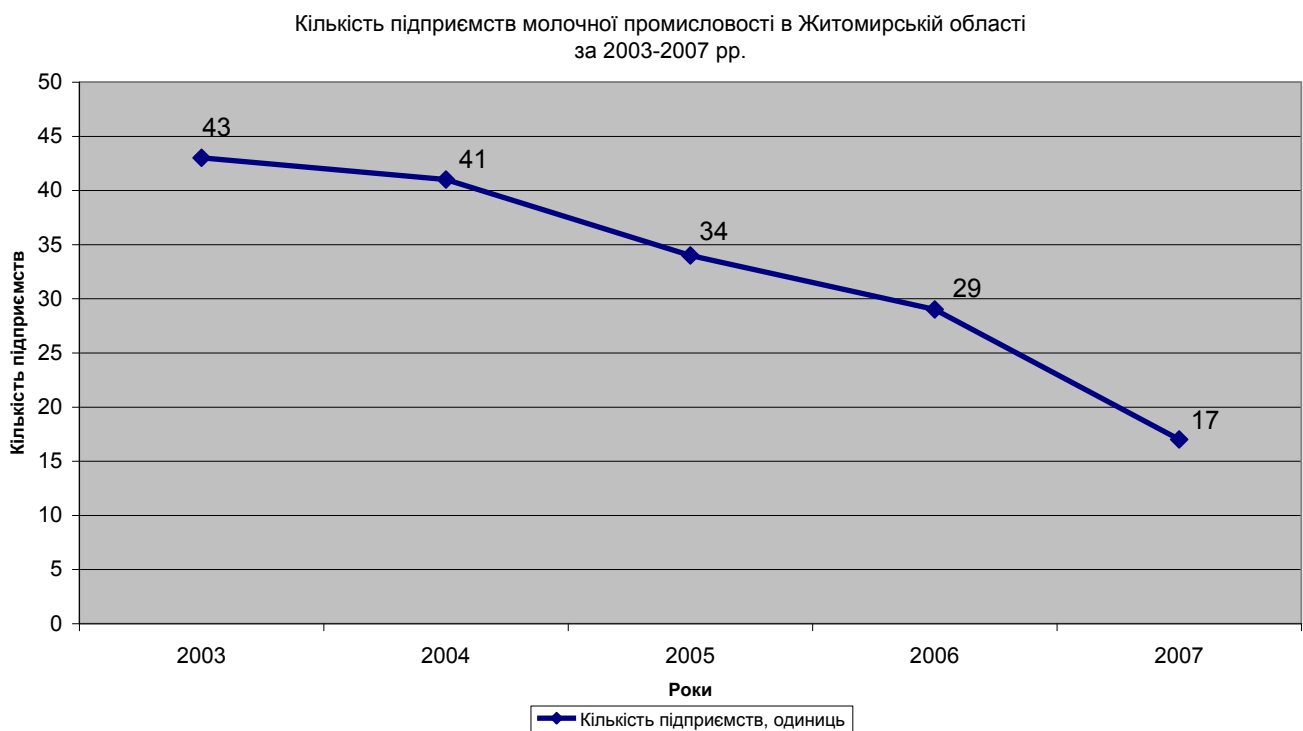

Рис. 2. Кількість підприємств молочної промисловості за період з 2003 по 2007 рр.

Це, передусім, пов'язано з відсутністю на частині збанкрутілих підприємств молочної промисловості служби економічної безпеки, що сприяло розголошенню бухгалтерської та іншої економічної інформації, яка становить комерційну таємницю. В умовах конкуренції це є суттєвим прорахунком керівного складу підприємств, адже в такій ситуації у конкурентів з'являється можливість без будь-яких додаткових зусиль отримати інформацію, яка становить комерційну таємницю.

В процесі розробки заходів із забезпечення захисту складових комерційної таємниці підприємств, обґрунтовано з економічної точки зору раціональність засекречування певної бухгалтерської інформації. Для забезпечення захисту бухгалтерської інформації у складі комерційної таємниці, необхідним є також чітке

розуміння системи розповсюдження такої інформації.

Предметом комерційної таємниці є дані бухгалтерського обліку, пов'язані з господарською діяльністю підприємства, в частині виробничої та технологічної інформації, управлінської інформації, фінансової та ін. Також до предмету комерційної таємниці підприємства належать документи про комерційні переговори підприємства і методи ціноутворення, документи, пов'язані з маркетинговими дослідженнями ринку, відомості про організацію праці та підбір працівників, інформація про умови збереження документів, тобто відомості, що мають комерційну цінність.

Керівництво підприємства самостійно визначає перелік відомостей, що відносяться до комерційної таємниці, включаючи до нього окремі види інформації на свій розсуд з числа не заборонених законодавством. Запропоновано перелік бухгалтерської інформації підприємств, що становить комерційну таємницю.

Організація бухгалтерського обліку базується на таких принципах (рис. 3).

Рис. 3. Принципи організації бухгалтерського обліку

З метою забезпечення економічної безпеки підприємства запропоновано до складу існуючих принципів організації бухгалтерського обліку включити наступні принципи: безпеки та контролю бухгалтерських даних, комплексності, ешелонування. Застосування даних принципів значною мірою сприятиме впровадженню комплексної системи заходів організації бухгалтерського обліку, метою якої буде посилення функції збереження власності та забезпечення безперервності діяльності підприємства.

В роботі розроблено комплексну систему заходів організації бухгалтерського обліку з метою забезпечення економічної безпеки. Підприємство як власник облікової інформації, що містить комерційну таємницю, має право визначити осіб, які можуть володіти, розпоряджатися, користуватися такою інформацією, правила обробки інформації та права доступу до неї, а також встановлювати інші умови щодо збереження складових комерційної таємниці. При дотриманні необхідних заходів щодо організації бухгалтерського обліку, власник матиме право на юридичний захист даних, що дозволить підвищити відповідальність облікового персоналу та зберегти майно підприємства, яке йому належить (рис. 4).

ЗАХОДИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Рис. 4. Заходи щодо впровадження комплексної системи організації бухгалтерського обліку

Найважливішим напрямом формування системи економічної безпеки, у тому числі і підприємства, є впровадження дієвого механізму безпеки, яким є розроблена модель організації бухгалтерського обліку. Все це пояснюється тим, що бухгалтерський облік є підсистемою системи управління, спрямованою на забезпечення економічної безпеки підприємства, і саме запропонована модель організації бухгалтерського обліку виключає можливість прямих розкрадань, створює умови для здійснення контролю доцільності і законності використання ресурсів та сприяє запобіганню загроз, які знижують економічну стійкість підприємств.

Третій розділ “Розвиток організації бухгалтерського обліку в умовах застосування комп’ютерних технологій” присвячено розробці моделі організації бухгалтерського обліку в умовах застосування комп’ютерних технологій з метою забезпечення економічної безпеки підприємств; удосконаленню політики економічної безпеки підприємств в частині захисту бухгалтерської інформації від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз.

За даними Pricewaterhouse Coopers та CXO Media, розміщеними в “Global State of Information Security 2005”, які опитали більше 13 тис. компаній в 63 країнах світу (в тому числі й Росії та Україні), наведено співвідношення шляхів розголошення бухгалтерської інформації підприємства (рис. 5).

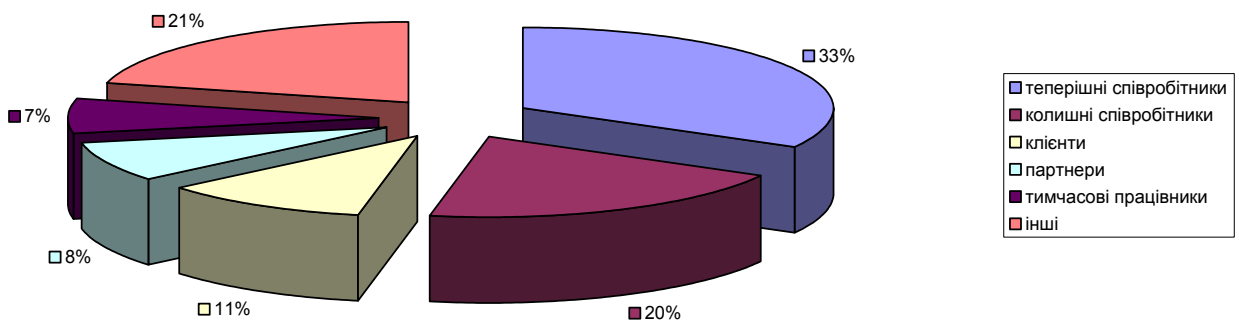

Рис. 5. Шляхи розголошення бухгалтерської інформації, що містить комерційну таємницю

Якщо не враховувати клієнтів та партнерів, то за 60 % усіх інцидентів несуть відповідальність колишні, теперішні та тимчасові співробітники компанії, що з урахуванням середньорічного збитку кожному підприємству (355 тис. доларів) підвищує пріоритетність дотримання економічної безпеки на підприємстві.

Складовими економічної безпеки є соціальна, інтелектуальна, політико-правова, екологічна, ресурсна, фінансова та інформаційна безпека. Питанню забезпечення захисту облікової інформації в інформаційному середовищі надається все більше значення, оскільки інформація стає важливим ресурсом підприємств. У зв’язку з цим розроблено модель організації бухгалтерського обліку в умовах використання комп’ютерних технологій та запропоновано послідовність дій при впровадженні і використанні запропонованої моделі, що дозволило забезпечити захист бухгалтерської інформації від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Суттєво зростають вимоги до збереження та захисту обліково-аналітичної інформації, одержуваної за допомогою використання новітніх комп’ютерних технологій. Проте поширення інформаційних технологій має і негативний аспект, який відкриває шлях до незаконних дій з боку різних користувачів. З метою забезпечення бухгалтерської інформації за таких умов розроблено схему електронного документообороту з використанням електронного цифрового підпису, що унеможливить несанкціонований доступ до інформації та попередить її розголошення.

Розроблена модель організації бухгалтерського обліку містить комплекс організаційно-технічних, організаційно-режимних заходів та кадрової роботи, спрямованої на збереження складових комерційної таємниці та належного контролю

роботи облікових працівників. Важливим елементом інформаційної безпеки облікової інформації є забезпечення необхідного для підприємства ступеня захисту інформації, яка використовується при формуванні різного роду звітності. Бухгалтерська інформація характеризує всі сторони діяльності підприємства, тому питання забезпечення інформаційної безпеки необхідно вирішувати ще на етапі її формування.

Бухгалтерська інформація містить майже всі відомості про діяльність підприємства, тому вона часто є об'єктом уваги конкурентів. Саме тому бухгалтерська інформація має бути першочерговим об'єктом захисту. Однак комп'ютерні програми бухгалтерського обліку, які пропонують на ринку, мають різні можливості щодо захисту даних.

На підприємствах із розвинутими комп'ютерними інформаційними системами повинні складатися власні внутрішні стандарти з організації безпеки та захисту бухгалтерської інформації. Якісна комп'ютерна система бухгалтерського обліку повинна включати такі функції щодо безпеки даних: поділ доступу до функцій і даних системи шляхом авторизації користувачів за паролем; шифрування даних; наявність контролю за входом до системи і ведення журналу робочого часу; контроль за періодичністю створення резервних (архівних) копій інформації тощо.

Політика економічної безпеки підприємств в частині захисту бухгалтерської інформації включає комплекс принципів, правил, процедур та практичних прийомів щодо захисту конфіденційних даних та інформаційних процесів на підприємстві. Також до політики економічної безпеки належать вимоги щодо бухгалтерського персоналу. Розроблена політика економічної безпеки підприємства в частині захисту бухгалтерської інформації містить такі розділи (табл. 1).

Таблиця 1

Розділи політики економічної безпеки підприємства в частині захисту
бухгалтерської інформації

<i>Назва розділу</i>	<i>Характеристика розділу</i>
Терміни і визначення	Основні терміни та визначення, які містяться в політиці безпеки підприємства
Вступ	Необхідність появи даного документа
Мета політики	Цілі створення документу
Сфера застосування	Об'єкт та суб'єктів, які повинні виконувати вимоги даної політики. Політика застосовується до всіх співробітників, що мають будь-яку форму доступу до бухгалтерської інформації в комп'ютерному середовищі підприємства
Політика	Основні рівні захисту щодо забезпечення економічної безпеки підприємства
Відповідальність	Відповідальність за порушення зазначених у попередньому розділі вимог
Історія змін даної політики	Дає можливість відстежити всі зміни, що вносяться до документу

Основними напрямками розробки політики безпеки підприємства в частині захисту бухгалтерської інформації є визначення даних, які необхідно захищати, визначення осіб та якої шкоди вони можуть заподіяти підприємству в інформаційному аспекті, а також виявлення ризиків та визначення схеми їх зменшення до допустимої величини.

В умовах комп'ютеризації бухгалтерського обліку підвищується інтеграція процесів внутрішнього контролю, що дозволяє забезпечити взаємозв'язок об'єктів контролю при проведенні аудиту господарських операцій та процесів. Запропоновано систему заходів внутрішнього контролю, що передбачають впровадження удосконалених внутрішніх документів, які будуть регламентувати порядок доступу працівників до різноманітних сегментів системи комп'ютерної обробки даних, встановлення спеціальних паролів та повноважень співробітників в залежності від їх посади, процедури налагодження системи комп'ютерної обробки даних, вимоги щодо електронного документообороту даних, які вводяться в систему, порядок резервного копіювання бухгалтерських файлів на випадок їх псування або знищення.

Під внутрішнім контролем економічної безпеки підприємств розуміється систематичний процес отримання об'єктивних, якісних та кількісних оцінок про поточний стан економічної безпеки підприємства відповідно до певних критеріїв і показників безпеки. Результати внутрішнього контролю безпеки дозволяють побудувати оптимальну з точки зору ефективності та витрат систему захисту бухгалтерської інформації, адекватну поточним завданням підприємницької діяльності.

Запропоноване методичне забезпечення системи внутрішнього контролю за діями облікового персоналу та системою бухгалтерського обліку дозволяє виявити причини виникнення помилок у звітній документації. До таких причин належать навмисне викривлення звітних даних в первинних документах або зведених регістрах; випадкове викривлення, халатність або незнання.

Ефективно сконструйована система захисту облікової інформації підприємства забороняє несанкціонований доступ користувачів, які не мають певних прав на входження в інформаційну систему підприємства, до конфіденційної інформації. Досягнення такої мети дозволяє забезпечити підприємству збереження складових комерційної таємниці, що, в свою чергу, сприяє стабілізації фінансового стану підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичних рекомендаціях з удосконалення організації бухгалтерського обліку як інструмента забезпечення економічної безпеки підприємств. Відповідно до мети автором отримані такі наукові результати.

1. При аналізі існуючих підходів до визначення методичного забезпечення напрямів формування економічної безпеки на мікро-, мезо- та макrorівнях та оцінки її значення для ефективного соціально-економічного розвитку виявлено, що існують фактори, які стримують розвиток економіки, одним з яких є відсутність ефективної стратегії економічної безпеки. В результаті проведеного дослідження виділено суб'єкти, складові, та інформаційне забезпечення економічної безпеки, що впливають на впровадження системи економічної безпеки підприємств.

2. Проведений аналіз існуючих підходів до визначення категорійно-понятійного апарату системного дослідження питань економічної безпеки дозволив розглянути дану економічну категорію у взаємозв'язку з системою бухгалтерського обліку, в результаті чого запропоновано авторське визначення “економічної безпеки підприємств”. Під економічною безпекою підприємства розуміють збереження майна та інформації підприємства відповідно до обраної стратегії та принципу безперервності діяльності.

3. Аналізуючи зовнішні та внутрішні загрози, управлінський склад підприємства повинен спрогнозувати найбільш небезпечні з них та розробити систему заходів щодо своєчасного виявлення, попередження або послаблення їх впливу на систему бухгалтерського обліку. Запропонована класифікація загроз економічній безпеці в системі бухгалтерського обліку дозволяє захистити бухгалтерську інформацію, що становить комерційну таємницю та попередити її розголошення. Для вирішення даного питання необхідним є удосконалення законодавчої бази відносно захисту бухгалтерської інформації, та впровадження розроблених заходів з виявлення та уникнення різного роду загроз економічній безпеці підприємства.

4. Запропоновано перелік бухгалтерської інформації, що становить комерційну таємницю та удосконалено внутрішні організаційно-розпорядчі документи (посадові інструкції бухгалтерів, трудова угода, наказ про захист інформації, що становить комерційну таємницю), в частині захисту бухгалтерської інформації, яка дозволить забезпечити сталий розвиток підприємств в конкурентному середовищі. Обґрунтування змісту та структури економічної безпеки підприємства в частині бухгалтерського обліку показало, що інформаційні системи управління підприємством, серед яких ключове місце належить системі бухгалтерського обліку, повинні організовуватися таким чином, щоб забезпечувати стратегічне і тактичне планування діяльності та унеможливити використання інформації не за призначенням, що і слугуватиме основою концепції економічної безпеки підприємства.

5. За результатами дослідження удосконалено принципи організації бухгалтерського обліку, як передумови збереження майна підприємств за допомогою системи бухгалтерського обліку. Запропоновано використовувати розроблені принципи: безпеки та контролю бухгалтерських даних, комплексності та ешелонування з метою удосконалення процесу впровадження комплексної системи заходів організації бухгалтерського обліку та забезпечення економічної безпеки підприємства. Це дозволить впровадити на підприємстві розроблену систему заходів захисту бухгалтерської інформації, що сприятиме збереженню майна підприємства на різних стадіях господарської діяльності. Захисту бухгалтерської інформації на підприємстві повинна приділятися значна увага, що змусить учасників ринку використовувати вдосконалені засоби забезпечення обліково-інформаційної безпеки, доповнюючи засоби фізичної безпеки іншими різновидами, включаючи юридичні та технічні засоби.

6. Розроблено комплексну систему заходів організації бухгалтерського обліку з метою забезпечення економічної безпеки в частині розробки заходів щодо

організації економічної політики підприємства, роботи бухгалтерської служби, організації та техніки ведення бухгалтерського обліку та організації внутрішнього контролю. Визначено, що збереження бухгалтерської інформації, що становить комерційну таємницю, передбачає ряд заходів щодо захисту майна підприємства; нерозголошення інформації, яка становить комерційну таємницю підприємства, що є досить важливим в сучасному конкурентному середовищі. Впровадження даної системи дозволяє підвищити відповідальність працівників бухгалтерської служби завдяки удосконаленню посадових інструкцій бухгалтерів в частині економічної безпеки підприємства; закріплення інформаційних потоків за певними особами, які несуть відповідальність у разі розголошення комерційної таємниці; поділ документації на таємну (з грифом таємності) та нетаємну.

7. Розроблено модель організації бухгалтерського обліку в умовах використання комп'ютерних технологій та схему електронного докоментообороту з використанням електронного цифрового підпису, що враховує принцип системного підходу стосовно забезпечення захисту облікової інформації. Дана модель передбачає створення цілісної системи інформаційної безпеки, яка містить комплекс організаційних, правових, інженерно-технічних, програмно-апаратних заходів захисту та використовує сучасні методи прогнозування, аналізу і моделювання змінних ситуацій. Визначено послідовність дій при впровадженні та використанні запропонованої моделі, що дозволило забезпечити захист бухгалтерської інформації від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз в комп'ютерному середовищі підприємства.

8. Внутрішній контроль за дотриманням інформаційної безпеки на підприємстві повинна забезпечувати спеціальна служба, що є підрозділом, призначеним для організації робіт зі створення системи захисту інформації та наступного забезпечення її контролю та функціонування. Розроблено політику економічної безпеки підприємства в частині захисту бухгалтерської інформації у вигляді внутрішнього документу, що містить систему заходів внутрішнього контролю за дотриманням економічної безпеки підприємств з метою захисту облікової інформації при експлуатації комп'ютерної інформаційної системи підприємства. У запропонованій політиці економічної безпеки підприємства розглядається систематизоване викладення цілей, завдань та принципів досягнення потрібного рівня захисту бухгалтерської інформації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Дикий А.П. Бухгалтерський облік як інформаційна система / А.П. Дикий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – № 3 (33). – С. 67-80 (0,85 друк. арк.).

2. Дикий А.П. Комерційна таємниця як складова економічної безпеки підприємства / А.П. Дикий, М.В. Семенчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – № 4 (34). – С. 75-82 (загальний обсяг 0,62 друк. арк., особисто автору належить 0,31 друк. арк.: обґрунтовано значення комерційної таємниці при побудові системи економічної безпеки підприємств).

3. Дикий А.П. Особливості захисту комерційної таємниці на підприємстві: обліковий аспект / А.П. Дикий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – № 4 (38). – С. 66-70 (0,45 друк. арк.).

4. Дикий А.П. Економічна безпека суб'єкта господарювання: характеристика загроз / А.П. Дикий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – № 1 (39). – С. 68-71 (0,3 друк. арк.).

5. Євдокимов В.В. Теоретичні основи економічної безпеки в працях науковців / В.В. Євдокимов, А.П. Дикий // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2(8). / Відп. ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 276 с. – С. 51-57 (загальний обсяг 0,55 друк. арк., особисто автору належить 0,25 друк. арк.: проведено систематизацію підходів різних авторів щодо визначення економічної безпеки).

6. Дикий А.П. Захист бухгалтерської інформації за допомогою електронного цифрового підпису / А.П. Дикий // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 245: В 5 т. – Т. III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – 284 с. – С. 738-744 (0,51 друк. арк.).

7. Євдокимов В.В. Особливості організації бухгалтерського обліку при забезпеченні економічної безпеки підприємства / В.В. Євдокимов, А.П. Дикий // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Збірник наукових праць Української академії банківської справи НБУ. – Випуск 24. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – С. 255-264 (загальний обсяг 0,6 друк. арк., особисто автору належить 0,3 друк. арк.: визначено значення та місце організації бухгалтерського обліку в системі економічної безпеки підприємств).

8. Дикий А.П. Порядок забезпечення безпеки бухгалтерської інформації в умовах застосування сучасних комп'ютерних технологій / А.П. Дикий // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3 (12). / Відп. ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – С. 208-214 (0,4 друк. арк.).

9. Дикий А.П. Особливості вибору програмного забезпечення для комп'ютеризації бухгалтерського обліку великих підприємств / А.П. Дикий, Ю.Д. Довгаль // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – № 4 (46). – С. 61-70 (загальний обсяг 0,74 друк. арк., особисто автору належить 0,37 друк. арк.: визначено параметри класифікації комп'ютерних систем бухгалтерського обліку, що впливають на ефективність діяльності підприємств).

Тези доповідей на конференціях

10. Дикий А.П. Економічна безпека підприємства: сутність та шляхи забезпечення / А.П. Дикий // Materiały II Międzynarodowej naukowe-praktycznej konferencji “Wykształcenie i nauka bez granic – ’2005”. 19-27 grudnia 2005 roku. Tom 6. Ekonomiczne nauki. – Przemysł-Praha: Sp. z o.o. “Nauka i studia”, 2005. – 130 s. – S. 12-14 (0,15 друк. арк.).

11. Дикий А.П. Шляхи захисту облікової інформації на підприємстві: зб. тез та текстів виступів на Четвертій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову [Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева] / А.П. Дикий / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 116 с. – С. 21-23 (0,12 друк. арк.).

12. Дикий А.П. Значение коммерческой тайны при формировании экономической безопасности предприятия // Securitatea informationala 2006 / Conferinta internationala (editia a III-a) 14-15 aprilie 2006. Editura ASEM – Chisinau, 2006. – 54 s. – S. 16-18 (0,15 друк. арк.).

13. Дикий А.П. Розробка заходів щодо безпеки облікової інформації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Ч. 1. [“Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти”] / А.П. Дикий / М-во освіти і науки України, Укоопспілка, Полтав. у-т спожив. кооперації України. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. – 296 с. – С. 30-32 (0,13 друк. арк.).

14. Дикий А.П. Захист облікової інформації від несанкціонованого доступу при застосуванні інформаційних технологій: тези та тексти виступів на V-ой Международной научной конференции [“Концепции развития бухгалтерской профессии: теория и практика”] / А.П. Дикий / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖГТУ, 2006. – 136 с. – С. 45-47 (0,2 друк. арк.).

15. Дикий А.П. Ідентифікація загроз економічній безпеці господарюючого суб'єкта як передумова збереження комерційної таємниці: зб. тез та текстів виступів на П'ятій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. Ч. I. [Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева] / А.П. Дикий / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 76 с. – С. 27-28 (0,12 друк. арк.).

16. Дикий А.П. Організація забезпечення захисту комерційної таємниці господарюючого суб'єкта: тези та тексти виступів VI-ої Міжнародної наукової конференції [“Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, контролю та аналізу: теоретико-практичне значення та напрями подальшого розвитку”] / А.П. Дикий / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 336 с. – С. 71-73 (0,11 друк. арк.).

17. Євдокимов В.В. Захист бухгалтерської інформації з метою збереження майна підприємства: зб. тез та текстів виступів на Шостій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову [Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева] / А.П. Дикий, В.В. Євдокимов / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 148 с. – С. 31-33 (загальний обсяг 0,12 друк. арк., особисто автору належить 0,06 друк. арк.: розкрито важливість захисту бухгалтерської інформації при забезпеченні економічної безпеки підприємств).

18. Дикий А.П. Нормативно-правове регулювання захисту комерційної таємниці в Україні: матеріали за 4-а міжнародна научна практична конференція

Т. 19 [“Динамика исследования”, – 2008] / А.П. Дикий. – София: “Бял ГРАД-БГ” ООД. – 112 с. – С. 24-25 (0,14 друк. арк.).

19. Дикий А.П. Основні напрями захисту бухгалтерської інформації з метою збереження комерційної таємниці: тези та тексти виступів VII-ої Міжнародної наукової конференції [“Наукові бухгалтерські школи світу: еволюція, сучасний стан, перспективи розвитку”] / А.П. Дикий / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технолог. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 208 с. – С. 91-93 (0,14 друк. арк.).

Підручники

20. Інформаційні системи і технології в обліку: [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутиця. – [3-є вид., перероб. і доп.] / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, В.В. Євдокимов, С.Ф. Легенчук. – Житомир: ПП “Рута”, 2007. – ISBN 966-8059-92-1. – 468 с. (загальний обсяг 33,3 друк. арк., особисто автору належить 1,68 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Дикий А.П. Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет, Житомир, 2009.

У дисертації досліджено та теоретично обґрунтовано значення організації бухгалтерського обліку як інструменту забезпечення захисту складових комерційної таємниці з метою дотримання економічної безпеки підприємства.

Проведено наукову ідентифікацію змісту та структури концепції економічної безпеки. Здійснено аналіз існуючих та нових підходів до визначення понятійного апарату системного дослідження питань економічної безпеки підприємств. Визначено співвідношення зовнішніх та внутрішніх загроз економічній безпеці підприємств у сфері бухгалтерського обліку.

Уточнено перелік бухгалтерської інформації, яка може становити комерційну підприємства. Удосконалено принципи організації бухгалтерського обліку з метою забезпечення збереження майна власника. Розроблено комплексну систему заходів з організації бухгалтерського обліку та з метою забезпечення економічної безпеки підприємства.

Запропоновано модель організації бухгалтерського обліку в умовах використання комп’ютерних технологій. Удосконалено положення політики економічної безпеки підприємства в частині захисту бухгалтерської інформації від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз в комп’ютерному середовищі.

Ключові слова: система бухгалтерського обліку, організація бухгалтерського обліку, економічна безпека підприємства, комерційна таємниця, захист бухгалтерської інформації, комп’ютеризація бухгалтерського обліку.

АННОТАЦИЯ

Дикий А.П. Организация бухгалтерского учета как инструмент обеспечения экономической безопасности предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет, Житомир, 2009.

В диссертации исследовано и теоретически обосновано применение системы бухгалтерского учета как инструмента защиты коммерческой тайны с целью организации комплексной системы экономической безопасности предприятия.

Объектом исследования является организация бухгалтерского учета на больших и средних предприятиях.

Предметом исследования выступают теоретические, методические и практические основы организации бухгалтерского учета с целью предупреждения угроз экономической безопасности предприятий.

Обоснованы теоретико-методические положения по усовершенствованию системы бухгалтерского учета как инструмента обеспечения защиты коммерческой тайны для организации системы экономической безопасности предприятия.

В диссертации получены следующие наиболее важные результаты, которым присуща новизна.

В процессе анализа существующих подходов к определению понятийного аппарата системного исследования вопросов экономической безопасности и ее значения для эффективного социально-экономического развития обнаружено, что существуют факторы, сдерживающие развитие экономики. В связи с чем, усовершенствовано существующие подходы к определению понятия “экономическая безопасность” с позиции ее интеграции с бухгалтерским учетом, что достигнуто в результате обработки научной и практической литературы. Предложен авторский вариант, в соответствии с которым под экономической безопасностью предприятия следует понимать сохранность имущества, а также информации предприятия согласно выбранной стратегии и принципа непрерывной деятельности.

Предложенная автором классификация угроз экономической безопасности в сфере бухгалтерского учета в значительной степени позволяет владельцам предприятия защитить бухгалтерскую информацию, составляющую коммерческую тайну, обеспечить соответствующий уровень ее защиты и предупредить разглашение. С целью решения данного вопроса необходимым является усовершенствование законодательной базы относительно защиты бухгалтерской информации, разработка мероприятий и их внедрение относительно выявления и предупреждения разного рода угроз экономической безопасности предприятия.

Уточнен перечень бухгалтерской информации, содержащей коммерческую тайну предприятия, с целью обеспечения ее неразглашения. Разработана модель организации бухгалтерского учета и построения бухгалтерской службы предприятия для обеспечения экономической безопасности, позволяющей повысить

ответственность учетного персонала. Задания организации защиты и безопасности учетных данных состоит в обеспечении комплексных организационно-технических, организационно-режимных мер и кадровой работы, направленной на обеспечение сохранности коммерческой тайны предприятия в части бухгалтерского учета.

По результатам исследования усовершенствованы принципы организации бухгалтерского учета как предпосылки сохранности имущества предприятий посредством системы бухгалтерского учета. Предложено использовать разработанные принципы безопасности и контроля бухгалтерских данных, комплексности, эшелонирования с целью усовершенствования процесса внедрения комплексной системы экономической безопасности предприятий. На предприятии необходимо создать систему мер безопасности бухгалтерской информации, которая бы способствовала рациональному использованию имущества предприятия на различных стадиях процесса хозяйственной деятельности.

В результате исследования теоретических и методических основ организации бухгалтерского учета, а также роли коммерческой тайны в хозяйственной деятельности предприятия, разработана комплексная система организации бухгалтерского учета с целью обеспечения защиты учетной информации, способствующей сохранности имущества предприятия. Определено, что ограничение доступа к бухгалтерской информации, которая составляет коммерческую тайну предусматривает ряд мероприятий по сохранению имущества предприятия; возможность повышения ответственности исполнителей с помощью предложений, относительно усовершенствования должностных инструкций бухгалтеров в части экономической безопасности предприятия

Разработана модель экономической безопасности предприятия для обеспечения защиты бухгалтерской информации от влияния внутренних и внешних угроз в условиях применения современных компьютерных технологий, которая должна на достаточно высоком уровне содержать систему взглядов и определять общий подход к информационной безопасности.

Усовершенствована система мероприятий контроля за соблюдением экономической безопасности предприятий с целью защиты учетной информации при эксплуатации компьютерной информационной системы предприятия. Контроль за соблюдением информационной безопасности на предприятии должна обеспечивать специальная служба, предназначенная для организации работ по созданию системы защиты учетной информации и следующего обеспечения ее контроля и функционирования. Разработана политика экономической безопасности предприятия относительно защиты бухгалтерской информации в виде внутреннего документа. Политика экономической безопасности предприятия также должна включать комплекс принципов, правил, процедур относительно защиты конфиденциальной информации, требования к персоналу, менеджерам и техническим службам.

Ключевые слова: система бухгалтерского учета, организация бухгалтерского учета, экономическая безопасность предприятия, коммерческая тайна, защита бухгалтерской информации, компьютеризация бухгалтерского учета.

ANNOTATION**Dikiy A.P. Accounting organization as a tool of economic security provision of the enterprises. – Manuscript.**

Dissertation for obtaining the degree of Candidate of Economic Sciences on the specialty 08.00.09. – Accounting, Analysis and Auditing (by the branches of economic activity). – Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr, 2009.

The application of the accounting system as a tool for commercial secret security aimed at organizing the complex system of the enterprise's economic security has been studied and theoretically grounded.

The analysis of the existing approaches as well as new ones towards determining the category and concept set of the system research of economic security issues has been carried out. The methodic grounds of the essence and structure of company's economic security concept in the part of accounting have been grounded. The relationship between external and internal threats for company's economic safety in the sphere of accounting has been determined.

The significance of accounting information as a means for providing commercial secret security of an enterprise has been grounded. Principles of accounting information reflection for the rational usage of enterprise's assets and liabilities as well as their security have been worked out. Accounting organization model as well as accountancy department development for economic security provision has been worked out.

The necessity of following accounting information security principles while developing computer informational system of an enterprise has been grounded. The main directions as well as enterprise's policy, accounting information in particular, concerning the protection against the negative influence of internal and external threats have been determined.

Key words: accounting system, accounting organization, economic security of an enterprise, commercial secret, accounting information security, and accounting computerization.

Підписано до друку 04.12.2009 р.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Замовлення № 914

Редакційно-видавничий відділ ЖДТУ

10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103